

Zarządzanie bezpieczeństwem Muzeum Narodowego w Krakowie

Wprowadzenie

Zgodnie ze współczesną muzeologią, powtarzając za Georges'em Henri Rivierem:

Muzeum jest instytucją trwałą, o charakterze niedochodowym, służącą społeczeństwu i jego rozwojowi, dostępną publicznie, która prowadzi badania nad świadectwem ludzkiej działalności i otoczenia człowieka, gromadzi zbiory, konserwuje je i zabezpiecza, udostępnia je i wystawia, prowadzi działalność edukacyjną i służy rozrywce.

Również taką definicją posługują się niemalże bez zmian Międzynarodowa Rada Muzeów ICOM/UNESCO. Z kolei zgodnie z polską ustawą o muzeach:

Muzeum jest jednostką organizacyjną, nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest sprawowanie opieki nad zabytkami, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki, i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami przez działania określone w art. 2, a artykuł 2 precyzuje: Muzeum realizuje cele określone w art. 1 w szczególności przez:

- 1) Gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;
- 2) Katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów;
- 3) Przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;

¹ Mgr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; krzysztofjurek1@onet.pl; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4154-6416>.

- 4) Zabezpieczenia i konserwacje muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomości oraz innych nieruchomości obiektów kultury materialnej i przyrody;
- 5) Urządzanie wystaw;
- 6) Organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych;
- 7) Prowadzenie działalności edukacyjnej;
- 8) Udostępnianie zbiorów dla celów edukacyjnych;
- 9) Zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów;
- 10) Prowadzenie działalności wydawniczej².

Muzea w Rzeczypospolitej Polsce

Historia polskich muzeów sięga okresu XVI i XVII w. za sprawą królów oraz magnatów, którzy jako pierwsi tworzyli zgodne z określonym planem, wartościowe kolekcje dzieł sztuki. Jako pierwsze muzeum, które odnosi się do polskich dziejów stanowi kolekcja księżnej Izabeli Czar-toryskiej w Puławach zwana Świątynią Sybilli. Druga połowa XIX w. to okres, w którym zaczęły pojawiać się pierwsze muzea oparte na naukowych przesłankach. Rok 1862 to czas powstawania Muzeum Sztuk Pięknych w Warszawie, 1874 r. to czas powstania muzeum miejskiego we Lwowie, a w 1879 r., powołano do życia Muzeum Narodowe w Krakowie. Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem, utworzone w 1888 r. było pierwszym większym muzeum regionalnym. Z kolei jako pierwsze na świecie muzeum sztuki współczesnej – Muzeum Historii i Sztuki w Łodzi powstało w 1930 r.³

Niewątpliwie okres wojenny to czas zagrożeń również dla światowego dziedzictwa, a pierwsze podejmowane inicjatywy o charakterze międzynarodowych układów oraz porozumień, dotyczących ochrony dziedzictwa miały miejsce w 1874 r. na konferencji w Brukseli. Ustalona została deklaracja praw i zwyczajów wojny odbywającej się na lądzie, która nie została w prawdzie ratyfikowana, lecz stanowiła podstawę do obrad konferencji, odbywającej się w Hadze w 1899 i 1907 r., uwzględ-

² D. Folga-Januszewska, *Muzeum: definicja i pojęcie. Czym jest muzeum dzisiaj?*, www.muzealnictworocznik.com, s. 200 [dostęp: 15.04.2024].

³ *Muzea w Polsce*, www.msw-pttk.rog.pl, s. 1 [dostęp: 15.04.2024].

nając również aspekt ochrony dóbr kultury. Była to pierwsza kodyfikacja o charakterze międzynarodowym, którą zatwierdziło większość cywilizowanych państw. Wybuch zarówno I, jak i II wojny światowej wiązał się z koniecznością ochrony zbiorów również w Muzeum Narodowym w Krakowie, nad którymi ówczesnie podczas obu konfliktów sprawował pieczę Feliks Kopera – dyrektor instytucji⁴.

Ciekawym zjawiskiem są również muzea prywatne, których właścicielem jest przeważnie jedna osoba – pasjonat oraz założyciel. Pewne zbiory w swoich prywatnych rękach pojedyncze osoby posiadały już przed okresem wojennym, natomiast czas PRL sprawił, że zostały zlikwidowane. Po okresie wojennym prywatne muzea przejęte zostały przez państwo, które stawało się ich głównym właścicielem, z wyłączeniem części organizacji społecznych oraz instytucji kościelnych. Dopiero po 1989 r. ponownie nastąpiła możliwość posiadania muzeum prowadzonego przez osobę prywatną⁵.

Muzeum Narodowe w Krakowie (MNK) (rysunek 1) zostało powołane do życia zgodnie z uchwałą Rady Miasta Krakowa w 1879 r. Obecnie zbiory, którymi opiekuje się muzeum, liczą ponad 900 tys. eksponatów, a za misję muzeum traktuje się upowszechnianie sztuki polskiej, a także zagranicznej⁶. Gmach Główny muzeum narodowego w Krakowie znajduje się przy Alei 3 maja 1, lecz Muzeum Narodowe w Krakowie obejmuje aż 12 oddziałów⁷:

- MNK Gmach Główny – Al. 3 maja 1,
- MNK Sukiennice – Rynek Główny 3,
- MNK Muzeum Czartoryskich – Pijarska 15,
- MNK Biblioteka Czartoryskich – Św. Marka 17,
- MNK Arsenał – Pijarska 8,
- MNK Czapscy – Piłsudskiego 12,
- MNK Matejko – Floriańska 41,
- MNK Szotańscy – Pl. Szczepański 9,

⁴ D. Błońska, *W obliczu kataklizmu. Zabezpieczenie zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie przed pierwszą i drugą wojną światową*, „Dzieje Najnowsze” 2017, R. XLIX, s. 28–29.

⁵ J. Kaczmarek, *Muzeum jako przestrzeń sztuki, pamięci i dialogu. Przypadek najmniejszego Muzeum Świata*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2018, t. XXXIV, s. 53.

⁶ www.mnk.pl/historia [dostęp: 16.04.2024].

⁷ www.mnk.pl/oddzialy [dostęp: 16.04.2024].

- MNK Szymanowski – Kasprucie 19,
- MNK Mehoffer – Krupnicza 26,
- MNK Ciołek – Kanonicza 17,
- MNK Wyspiański – Sikorskiego 6.

Rysunek 1. Gmach Główny Muzeum Narodowego w Krakowie znajdujący się przy Al. 3 Maja 1

Źródło: <https://mnk.pl/oddzial/mnk-gmach-glowny/o-oddziale>.

Eksponaty a uszkodzenia

Wszelkie eksponaty ze względu na charakter działania muzeów, wiążą się z ciągłym narażaniem ich na przeróżne uszkodzenia podczas wystaw. Również publiczna forma prezentowania różnych dzieł sprawia, że bardzo ważna i istotna dla zachowania zbiorów w jak najlepszym stanie staje się kwestia dbania o ich bezpieczeństwo podczas wystaw, uwzględniając również uniemożliwienie potencjalnych kradzieży.

Bardzo ważnym w kwestii ochrony muzeów w Polsce jest pojęcie ochrony fizycznej, które regulowane jest przez obowiązujące przepisy i wyszczególnia ochronę kwalifikowaną oraz podstawową, w zależności od zakresu działania oraz konieczności poziomu ochrony, wynikającej z ustalonego planu ochrony muzeum⁸.

⁸ www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/ochrona-fizyczna [dostęp: 16.04.2024].

Istotną kwestią jest również zabezpieczenie techniczne obejmująca systemy oraz urządzenia, które wpływają na poziom bezpieczeństwa przechowywanych zbiorów. Zabezpieczenie techniczne obejmuje zabezpieczenie elektroniczne oraz zabezpieczenie budowlano-mechaniczne. Jako podstawowe traktuje się zabezpieczenie budowlano-mechaniczne. Do najczęściej używanych zabezpieczeń mechanicznych oraz elektronicznych należą rozwiązania przedstawione w tabeli 1⁹.

Tabela 1. Zabezpieczenia muzeów: budowlano-mechaniczne oraz elektroniczne

Zabezpieczenia budowlano-mechaniczne	Zabezpieczenia elektroniczne
Mocowania eksponatów oraz osłony	System sygnalizacji pożarowej
Gabloty	Dźwiękowe systemy ostrzegawcze
Wygradzenia oraz przegrody	System wykrywania wycieków
Klucze oraz zamknięcia (poprawnie gospodarowane)	System sygnalizacji włamania i napadu
Otwory okienne oraz drzwiowe, odpowiednio zabezpieczone	System kontroli dostępu
Elementy konstrukcyjno-budowlane	System telewizji dozorowej

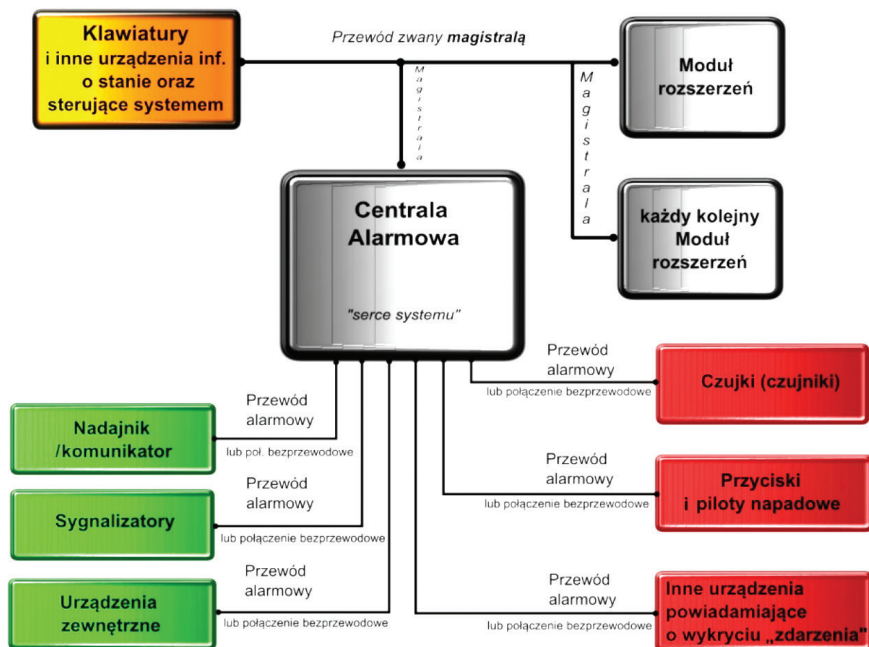
Źródło: www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/zabezpieczenie-techniczne.

SSWiN – System sygnalizacji włamania i napadu ma na celu wykrywanie sytuacji, takich jak pojawienie się niepożądanych osób oraz powiadomienie o takim zdarzeniu odpowiedniej osoby lub właściwych służb. Poszczególne elementy systemu, takie jak: czujki, klawiatury, sygnalizatory, centrala, przyciski napadowe, zasilacze i różnego rodzaju moduły tworzą SSWiN dzięki połączeniu ich odpowiednimi przewodami. Rysunek 2 przedstawia budowę SSWiN¹⁰.

⁹ [Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/zabezpieczenie-techniczne](http://www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/zabezpieczenie-techniczne) [dostęp: 16.04.2024].

¹⁰ [Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin](http://www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin) [dostęp: 16.04.2024].

Rysunek 2. Budowa SSWiN

Źródło: www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin.

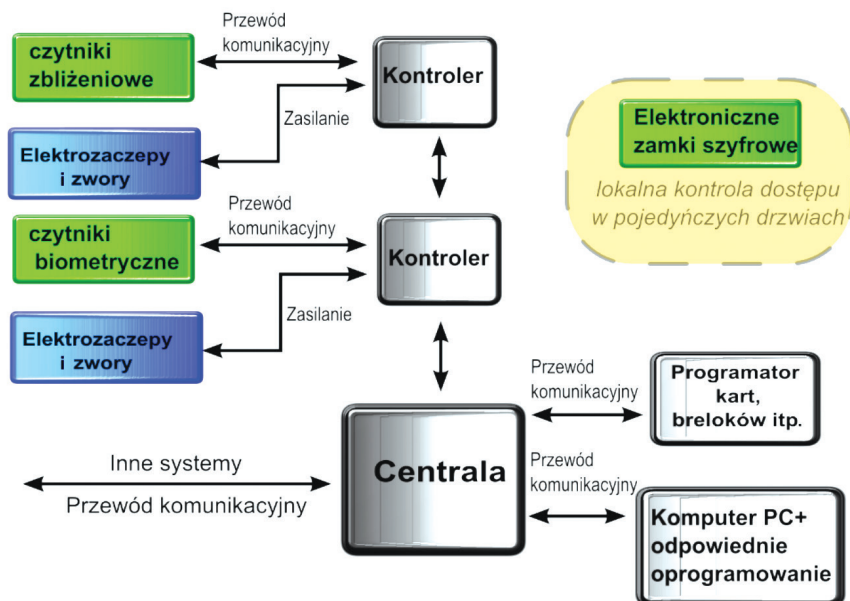
Występuje wiele możliwości łączenia ze sobą urządzeń, jednakże przedstawiony powyższy schemat przedstawia najbardziej typową budowę. Bardzo dużą zaletą takiego rozwiązania jest możliwość łączenia pojedynczych central w większy system gromadzący informacje ze wszystkich central. Dodatkowo możliwe jest sterowanie wszystkimi centralami z jednego miejsca. Ustawienie stopnia funkcjonalności danego systemu zależne jest od poziomu potencjalnych zagrożeń w muzeum¹¹.

Kolejnym rozwiązaniem jest system kontroli dostępu – KD, jako rozwiązanie umożliwiające stworzenie stref, w których mogą poruszać się poszczególne osoby, zwłaszcza pracowników, interesantów, a także

¹¹ [Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin](http://www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin) [dostęp: 16.04.2024].

samych zwiedzających. Na taki system składają się wzajemnie ze sobą współpracujące urządzenia elektromechaniczne weryfikujące prawo dostępu zgodnie z ustalonymi zasadami. Rysunek 3 przedstawia najczęstszą charakterystykę takiego systemu¹².

Rysunek 3. Budowa systemu kontroli dostępu

Źródło: www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-kontroli-dostepu-kd.

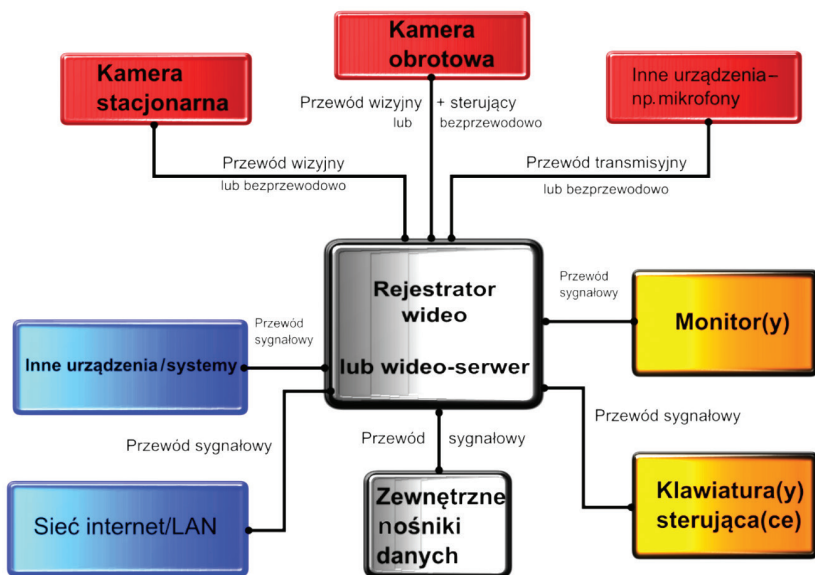
Zgodnie z powyższym rysunkiem w skład zestawu wchodzi m.in.: czytnik, kontroler, elektrozaczepek (lub zwora). W celu połączenia większej ilości zestawów konieczne staje się zamontowanie centrali nadzorującej całość. Taki system nie tylko umożliwia zarządzanie dostępem do danych stref, ale także archiwizuje wejścia do danych obszarów (kto i kiedy) pojawił się w danym miejscu¹³.

¹² www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-kontroli-dostepu-kd [dostęp: 16.04.2024].

¹³ Ibidem.

Kolejnym rozwiązaniem jest system telewizji dozorowej CCTV, umożliwiający obserwację, rejestrację, a także archiwizację określonego obszaru. W uproszczeniu, na system składają się następujące elementy: kamera, rejestrator, nośnik zapisu oraz monitor. Skuteczność podglądu „na żywo” zależy znacznie od zarówno dyspozycyjności, jak i kompetencji pracowników. Realny dozór oznacza nieustanną obserwację przez wykwalifikowaną osobę lub zespół, który potrafi posługiwać się systemem. Ponadto montaż takiego systemu wiąże się z koniecznością zapewnienia dostępu do zasilania. Rysunek 4 przedstawia budowę systemu telewizji dozorowej CCTV¹⁴.

Rysunek 4. Budowa systemu telewizji dozorowej – CCTV

Źródło: www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-telewizji-dozorowej-cctv.

Przedstawiony schemat pokazuje najbardziej powszechne rozwiązanie konstrukcji systemu, które może różnić się w zależności od danego muzeum. Dla przykładu inaczej prezentuje się system oparty na bazie

¹⁴ www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-telewizji-dozorowej-cctv [dostęp: 16.04.2024].

przesyłu obrazu za pośrednictwem kabli antenowych, a jeszcze inaczej za pośrednictwem sieci komputerowej LAN lub sieci internetowej¹⁵.

W przypadku Muzeum Narodowego w Krakowie zastosowano specjalne rozwiązanie klasy SMS – Security Management System, który umożliwia integrację wielu różnych systemów bezpieczeństwa, które zlokalizowane są w różnych obiektach, m.in.: system kontroli dostępu, system sygnalizacji włamania i napadu, system sygnalizacji pożaru czy system telewizji dozorowej. Co istotne, system ten jest otwarty oraz skalowalny, co umożliwia wieloletnie użytkowanie niezależnie od dalszej rozbudowy instalacji ochrony. Zastosowanie takiego systemu w Muzeum Narodowym w Krakowie umożliwia¹⁶:

- otrzymywanie informacji z danych instalacji;
- pozwiązanie różnych danych ze sobą (zarchiwizowany obraz z kamery ze zdarzeniem związanym z systemem sygnalizacji pożaru czy kontroli dostępu);
- zaawansowaną analitykę obrazów z kamer CCTV, np. zliczanie osób zwiedzających czy analiza ich zachowania;
- podejmowanie automatycznych reakcji;
- wsparcie pracowników muzeum dzięki tworzeniu danych scenariuszy zarówno zarządzania zdarzeniami, jak i alarmami w systemie.

Wdrożony Security Management System umożliwia dalszą integrację poszczególnych systemów ochrony dzięki objęciu swoim działaniem kolejnych budynków wraz z zainstalowanymi w nich danymi instalacjami ochrony. Specjalnie dostosowane Centrum Monitoringu umożliwia pokazanie stanów oraz alarmów, które pochodzą z poszczególnych systemów oraz właściwe instrukcje postępowania na wypadek wystąpienia niepożądanego zdarzenia. Co więcej, moduł analiz systemów pozwala na zarządzanie oraz automatyczne podejmowanie reakcji w odpowiedzi na konkretne zdarzenia oraz na pozostawienie dokonania odpowiedniej decyzji osobie odpowiedzialnej za rozwiązanie problemu w zależności od zdarzenia alarmowego¹⁷.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ www.dgelpro.pl/aktualnosci/integracja-systemow-bezpieczenstwa-w-oddzialach-muzeum-narodowego-w-krakowie-177 [dostęp: 16.04.2024].

¹⁷ Ibidem.

Podsumowanie

Idąc z duchem czasu Muzeum Narodowe w Krakowie, posiadając w swoich zbiorach ponad 900 tys. eksponatów, nie mając jednocześnie możliwości udostępniania tak dużej kolekcji w całości fizycznie, udostępnia ją szerszej publiczności za pomocą nowoczesnych technologii w formie digitalizacji. Takie rozwiązanie poza digitalizacją pozwala także na bezpieczne przechowywanie zbiorów i udostępnianie ich w formie cyfrowej. Bardzo ważne podczas digitalizacji jest wykonanie wysokiej jakości fotografii, która jednocześnie narazi w jak najmniejszym stopniu uwiecznianie eksponaty, gdyż dzieła nie lubią blasku fleszy, w związku z czym nierzadko podejmuje się tylko jednej próby przeprowadzenia procesu digitalizacji, na którą zezwolić musi konserwator zabytków. Również w tym przypadku istotna była skalowalność pozwalająca na ciągłe rozszerzanie wydajności oraz przestrzeni dyskowej wraz ze wzrostem ilości magazynowanych danych. Istotnym dla takiego działania było także korzystanie z atrybutu zapisu danych WORM (Write-Once, Read-Many), co uniemożliwia modyfikacje raz zapisanych danych w formie cyfrowej, gwarantując brak możliwości zmiany lub poprawy, pozostawiając tym samym plik nienaruszonym na stałe¹⁸.

Eksponaty w muzeach narażone są na różne zagrożenia, dlatego tak ważnym jest odpowiednie ich zabezpieczenie oraz dbanie o bezpieczeństwo, biorąc pod uwagę fakt ciągłych wystaw i prezentacji eksponatów szerszej publice. Postępujące czasy i rozwój technologiczny pozwalają na wprowadzanie nowych, skuteczniejszych rozwiązań ochrony, ale także stawia przez muzeami nowe wyzwania w kontekście dbania o bezpieczeństwo posiadanych zasobów. Zdecydowanie świetnym rozwiązaniem na skalę obecnych czasów jest digitalizacja posiadanych dzieł, która pozwala na zapoznanie się zainteresowanym z danymi dziełami w formie cyfrowej, bez konieczności czekania na konkretną wystawę, zapewniając stały dostęp zainteresowanym do zbiorów.

¹⁸ www.transformation-experts.pl/wp-content/uploads/2021/06/dell_case-study_muzeum-w-krakowie.pdf [dostęp: 16.04.2024].

Bibliografia

- Błońska D., *W obliczu kataklizmu. Zabezpieczenie zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie przed pierwszą i drugą wojną światową*, „Dzieje Najnowsze” 2017, R. XLIX.
- Folga-Januszewska D., *Muzeum: definicja i pojęcie. Czym jest muzeum dzisiaj?*, www.muzealnictworocznik.com.
- Kaczmarek J., *Muzeum jako przestrzeń sztuki, pamięci i dialogu. Przypadek najmniejszego Muzeum Świata*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2018, t. XXXIV.
- Muzea w Polsce*, www.msw-pttk.rog.pl.
- Www.mnk.pl/historia.
- Www.mnk.pl/oddzialy.
- Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/ochrona-fizyczna.
- Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/ochrona-muzeow/zabezpieczenie-techniczne.
- Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-sygnalizacji-wlamania-i-napadu-sswin.
- Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-kontroli-dostepu-kd.
- Www.nim.gov.pl/baza-wiedzy/bezpieczenstwo-zbiorow-i-ludzi/zabezpieczenia-techniczne-przed-przestepczoscia/system-telewizji-dozorowej-cctv.
- Www.transformation-experts.pl/wp-content/uploads/2021/06/dell_case-study_muzeum-w-krakowie.pdf.
- Www.dgelpro.pl/aktualnosci/integracja-systemow-bezpieczenstwa-w-oddzialach-muzeum-narodowego-w-krakowie-177.

Security management of the National Museum in Cracow

Abstract

When I think about a museum, many different threads come to mind, including memories from both my childhood and adult life. In the past, school trips were

often organized to museums, where for the first time for many it was an opportunity to encounter a large amount of art and works gathered in one place. Although as a child it is difficult to evaluate and develop deeper reflections on the work you are learning, contact with exhibits from an early age teaches you proper respect for learning about them, emphasizing how important they are for everyone. The topic of museums is also often reflected in film art, where these places often become targets for thieves who plan in a sophisticated way over a long period of time to obtain a given exhibit. Often silently, bypassing all security measures, so that the museum only learns about this fact when the morning shift comes to work, and the works are already far outside the museum, and this security issue is the subject of this work.

Keywords: National Museum, Cracow, security, security systems, private museums, museum security